

המטפורה של הלוחם כמרפא ומחטא מאפשרת שיח, שבו הפיכת מאות אלפי איש לעקורים נקראת "ניקוי דרום לבנון"

רבינוביץ דני

הארץ, עמוד הדעות, 18 אפריל 1996

במלחמת לבנון של 1982 קפץ חיל האוויר מדרגה טכנולוגית. שדה הקרב העתידי הופיע על צג המחשב, והתחכום האלקטרוני איפשר לישראל שליטה אווירית חסרת תקדים. גם מלחמת לבנון הנוכחית עומדת בסימן חידושים טכנולוגיים מפליגים, המאפשרים לישראל ניהול הקרב בשלט רחוק. גורלן של מטרות ויושביהן נחרץ על המסך, כשהטיל או הפגז נוחתים עליהם בתוך דקות. ממש כמו במלחמת המפרץ, נטחן חבל ארץ בלי שהכוח התוקף סובל אבידות. וכמו במלחמת המפרץ, גם בישראל היום, מקור המידע והפרשנות היחידה על המציאות המתהווה הוא הצבא. הוא מצלם, מצלמותיו שועטות במהירות בתוך מטוס התקיפה, עוצרות, מתייצבות, משתתפות בכוננון הטיל, ומתעדות את הפיצוץ בזמן אמיתי. הצבא הוא בעל זכות היוצרים על הסרט, הוא עורך אותו, והוא אשר בוחר מתי וכמה ממנו להקרין. הכתבים הצבאיים לא ידעו בחייהם עדנה כמו זו שמזמן להם צה"ל בימים אלה. ימי ערפל הקרב חלפו ואינם, וכיום דואג צה"ל להאביס את הציבור בזמן אמיתי במפרטים גדושים ונדיבים וויזואליים של אמצעים ומטרות ושיקולים ודרכי ביצוע. הסרת מעטה הסודיות המסורתית אפילו מבלבלת: אזרחים רבים מן השורה מודאגים שמא החשיפה הזאת עוד עלולה להזיק לביטחון המדינה. התבטאויותיו הפומביות של דובר צה"ל מאז תחילת הפעילות בלבנון מבהירות היטב, שמערכת היחסים החדשנית עם התקשורת - מלות המפתח הן "פתיחות" ו"נגישות" - אינה אקראית. היא מבטאת תורה חדשה, שעליה שוקדים בצה"ל מאז מלחמת המפרץ, הרואה ביחסי ציבור טובים מרכיב בלתי נפרד מיכולתו של הצבא להילחם בהצלחה ובלי עכבות לאורך זמן. צה"ל עושה שימוש מושכל ומקצועי במידע שבידיו, ומצייר את תמונת הקרב הנוחה לו. שחרור סרטי הצילום והעמדת הרמטכ"ל, האלופים, הטייסים ומפקדי הארטילריה מול המצלמות בשידור חי יוצרים שטף חדשותי "חם", שהתקשורת האלקטרונית והכתובה אינה יכולה לעמוד בפניו. במלחמות קודמות התרוצצו הכתבים הצבאיים אחרי הגייסות וחוליות הפיקוד, ניזונו משברי שמועות ורסיסי מידע, נהדפו בעקביות ממוקדי המידע והשליטה ומודרו בידי דובר צה"ל. ב-1996 הכתבים הצבאיים מוצאים את עצמם מוזמנים כל היום, ובעיקר כל ערב, לסיור דנטאלי מפורט בפי הסוס. כמו במלחמת המפרץ, גם בשבוע הראשון במלחמה הנוכחית בלבנון אין לכתב סיכוי של ממש להסתנן אל החזית ולהצליב את המידע המצולם והמדובר אשר זורם מהקריה בתל אביב. הצבא, כמו כל ארגון, מבנה מציאות המתאימה למטרותיו. "ענבי זעם", שם לא אקראי, המבליע טענה ללגיטימיות, מצטייר כמהלך "כירורגי" - מושג בעל קונוטציה רפואית, פעולה מדויקת, חיובית, שתכליתה להיטיב עם החולה והעולם. המטפורה של מחלה, המציירת את הלוחם כמרפא ומחטא, מאפשרת שיח אורוליאני, שבו הפיכת מאות אלפים לעקורים מכונה "ניקוי דרום לבנון". שפה כזאת, הבאה בצמוד לתמונת טיל הננעל על חלון, יוצרת אשליה של סטרייליות מבורכת. דובר צה"ל עושה במקצועיות וביעילות את המוטל עליו. הוא מנצל את המידע שבידיו כדי ליצור דעת קהל אוהדת, להרחיק עד כמה שאפשר את הביקורת ולאפשר לתותחים ולטילים לרעום. הכתבים הצבאיים, הנתונים מאז ומעולם במערכת של תלות בצמרת הצבא, מודעים בחלקם לסכנת הטביעה בשטף המידע המציף אותם. אך המבוכה אצלם רק מתחילה לבצבץ, וודאי יעבור זמן עד שתישא פירות. כל זה משאיר אחריות כבדה למערכות של כלי התקשורת. מעצבי הסיפור המוגש לציבור חייבים להבין את הסכנה הנוצרת בהתייחסות לחזית כאל קו קשיח, שמעברו שוכן איזה סמבטיון אמורפי. עשרות קילומטרים מכאן מתנהלת דרמה טרגית, המסמנת שבר בחיי מאות אלפי פליטים. אנו יודעים שזה קורה, אך הסיפור אינו מסופר אלא ברמז: המסך והעיתון תפוסים בכירורגיה אווירית ובעדויות על סבל אזרחים ישראלים. תקיפות חיל האוויר וסבלם של תושבי הגליל הם נתחים מוחשיים מהמציאות, אך לא המציאות כולה. מאות אלפי לבנונים, שרבים מהם אינם רואים בישראל אויבת, משלמים מחיר יקר, והציבור בישראל תקוע כבר שבוע שלם עם חצי אמת. תמונת הקרב שנצבעה לנו טובה לרייטינג הבחירות של פרס ומשתלבת מצוין בספורט הלאומי הישראלי מאז 1967 - ההתעלמות מכל מה שקורה כמה עשרות קילומטרים מזרחית-צפונית או דרומית-מערבית לקו הירוק. היא רעה ומזיקה לנשמה ולאמת ולמוסר.